

Krawczyk, Władysław

Dziekan we wspólnocie dekanalnej

Studia Płockie 8, 61-75

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Władysław Krawczyk

DZIEKAN WE WSPÓLNOCIE DEKANALNEJ

Treść: Wstęp. I. Geneza i pojęcie dziekana: 1. Geneza instytucji dziekana. 2. Określenie dziekana. II. Duszpasterskie prawa i obowiązki. III. Dziekan promotorem i koordynatorem wspólnotowego życia dekanatu: 1. Niewystarczalność duszpasterstwa parafialnego. 2. Dziekan łącznikiem wspólnoty dekanalnej z biskupem. 3. Dziekan a konferencje dekanalne. 4. Wizytacje dziekańskie. 5. Dziekan opiekunem i doradcą swych księży. 6. Dziekan organizatorem wspólnotowego życia kapłanów. Zakończenie.

WSTĘP

Mówiąc o pozycji dziekana we wspólnocie Kościoła partykularnego i jego misji we wspólnocie dekanalnej trzeba mieć na uwadze zarówno przepisy kodeksowe, jak i ustawodawstwo posoborowe. Jednak musimy sobie zdawać sprawę z tego, że kodeks, chociaż formalnie nie został odwołany i nadal posiada swą moc obowiązującą, ma stosunkowo mały aspekt duszpasterski. A jeśli traktuje o duszpasterstwie, to wydaje się uwzględniać rodzaj społeczeństwa, „które mogło istnieć w Europie Zachodniej w końcu XVIII w.”¹ W interesującym nas wypadku Kodeks Prawa Kanonicznego nie bierze pod uwagę istnienia wielkich miast². „Mówi on o wikariuszach wiejskich (czyli dziekanach — vicarius foraneus — kan. 445—449), ale nie mówi o wikariuszach miejskich”³. Dlatego też w naszych rozważaniach oprzemy się przede wszystkim na ustawodawstwie posoborowym, uwzględniającym rzeczywistość nam współczesną, nie pomijając przy tym ustawodawstwa kodeksowego, które w świetle posoborowym uzyskało nową wykładnię⁴.

I. GENEZA I POJĘCIE DZIEKANA

1. GENEZA INSTYTUCJI DZIEKANA

Instytucja dziekana powstała w związku z rozwojem Kościoła w terenie. Ośrodkami chrześcijaństwa w pierwszych wiekach były większe miasta, którym

¹ A. Greeley, *Prawo kanoniczne a społeczeństwo*, „Concilium” 6—10 (1969) 175.

² J. Fichter, *Social relations in the urban parish*, Chicago 1954, s. 18 n.

³ A. Greeley, *art. cyt.*, s. 176.

⁴ Por. E. Szafrowski, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej*, t. 1, Warszawa 1976, s. 397.

przewodniczyli najczęściej biskupi. Z miast przechodziło ono do okolicznych wsi, w których również dokonuje się organizacja życia kościelnego. Centrum tego życia były kościoły, w których udzielano chrztu — *ecclesiae baptismales*⁵. Staraniem zwierzchników tych kościołów organizuje się również życie kościelne w sąsiednich miejscowościach. Powstają tam liczne kościoły filialne w miejscach niejednokrotnie odległych od kościoła macierzystego. W ten sposób obok kościołów wiejskich pierwotnych powstawały inne, które tym samym pozostawały w pewnej zależności od macierzystych, a kapłani kościołów pierwotnych otrzymywali pewną wyższość nad duszpasterzami kościołów filialnych. Z czasem wiele z tych kościołów filialnych uzyskało uprawnienia kościołów parafialnych, a pozostając nadal w zależności administracyjnej od kościołów macierzystych tworzyły swego rodzaju wspólnoty kościołów, z których to wspólnot z czasem powstały dekanaty⁶. Okręg ten, w którym kapłani kościołów macierzystych — archipresbyteri rurales — mieli przełożenie nad kościołami sąsiednimi, zwał się archipresbyteratus, christianitas, decania⁷.

Chociaż genezy instytucji dziekana możemy doszukiwać się już w VII wieku, to jednak główny jej rozwój dokonuje się w epoce reformy karolińskiej. Główna ich rola polegała na pośredniczeniu między proboszczami swego okręgu a biskupem. Nadto wizytowali podległych sobie proboszczów i wzywali ich na wspólne posiedzenia⁸.

Od IX wieku, kiedy rozwija się nowa instytucja w Kościele archidiaconatu, dziekani stają się pośrednikami między proboszczami a archidiaconami⁹.

Instytucja dziekana w Polsce powstaje w ciągu XIII w. na skutek podziału archidiaconatów na dekanaty wiejskie. Podobnie jak i na Zachodzie, dekanaty zwały się archiprezbiteratami a dziekani archiprezbiterami¹⁰.

2. OKREŚLENIE DZIEKANA

Według kan. 445 KPK dziekan — to kapłan, który z woli biskupa stoi na czele dekanatu. Nieco bliżej precyzuje stanowisko dziekana motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, a mianowicie: „Pomiędzy najbliższych współpracowników Biskupa diecezjalnego zalicza się tych kapłanów, którzy wykonują urząd duszpasterski o charakterze ponadparafialnym, wśród których należy wspomnieć Dzie-

⁵ Por. M. Przybyłko, Urząd dziekana w rozwoju historycznym, „Prawo kanoniczne” 3 (1960) nr 3—4, s. 194 n.; I. Grabowski, Prawo kanoniczne, Warszawa 1948, s. 240.

⁶ E. Sztafrowski, Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu, Warszawa 1968, s. 90.

⁷ Por. I. Grabowski, dz. cyt., s. 241; Por. kan. 217 § 1.

⁸ B. Kurtscheid, Historia Iuris Canonici, t. 1, Historia Institutionum, Romae 1941, s. 267.

⁹ E. Sztafrowski, Współpracownicy biskupa..., dz. cyt., s. 90; M. Przybyłko, Urząd dziekana w rozwoju historycznym, „Prawo Kanoniczne” 3 (1960) nr 3—4, s. 194—272; 5 (1962) nr 1—2, s. 77—148.

¹⁰ F. Bączkiewicz, Prawo kanoniczne, t. 1, Warszawa 1957, s. 571; Por. M. Przybyłko, Urząd dziekana w polskim ustawodawstwie synodalnym XVIII w., „Prawo Kanoniczne” 9 (1966) nr 1—2, s. 113—211; 19 (1976) nr 1—2, s. 203—239; Por. T. Silnicki, Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku, Warszawa 1953, s. 351 n.

kanów, których nazywa się także archiprezbiterami, a w Kościele wschodnim protoprezbiterami" ¹¹.

Porównując kodeksowe określenie dziekana z określeniem prawodawstwa posoborowego słusznie możemy wnioskować, że wolą Soboru jest zachowanie nadal urzędu dziekana, przy czym podkreśla się wyraźnie, że na przyszłość urząd ten ma być związany przede wszystkim z duszpasterstwem, „czy to odnośnie do wydzielonego terytorium diecezjalnego, czy specjalnych grup wierznych, względnie specyficznego rodzaju działalności” ¹². Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów konkretyzuje ogólnie podane postanowienia dekretu „Christus Dominus” mówiąc: „Oprócz... dekanatów terytorialnych mogą być również dekanaty personalne, obrządkowe, lub tzw. funkcyjne, obejmujące mianowicie kilka parafii personalnych lub obrządkowych (por. wyżej, n. 174), ewentualnie kilka szczególnych funkcji, czyli obowiązków pasterskich (np. funkcje kapelanów szpitali, kapelanów szkół itd.) tego samego terytorium lub terytorium wielkiego miasta” ¹³. A więc obok podziału terytorialnego diecezji na dekanaty o charakterze terytorialnym może istnieć sieć dekanatów personalnych lub funkcyjnych w zależności od potrzeb duszpasterskich danego terenu. Obowiązek podziału diecezji na dekanaty nałożony na biskupów przez kodeks ¹⁴ został jeszcze bardziej podkreślony przez ustawodawstwo posoborowe ¹⁵. Biskupi mają obowiązek doceniać ustanawianie tego rodzaju okręgów administracyjnych a nadto czuwać nad ich właściwym i skutecznym funkcjonowaniem. Ważność podziału diecezji na dekanaty została podkreślona w § 2 kan. 217, w którym prawodawca poleca biskupowi odnieść się do Stolicy Apostolskiej, gdyby ten z powodu nadzwyczajnych okoliczności nie mógł tego uczynić. Sieć dekanalna w diecezji ma przyczynić się do skoordynowanej i zespolonej działalności duszpasterskiej. Stanowi ona konieczny środek do zrealizowania zasady pomocniczości oraz do właściwie uporządkowanego posługiwania w diecezji ¹⁶.

Sieć quasi-dekanalna również obowiązuje jako pomocna w prowadzeniu misji na terenie wikariatów i prefektur apostolskich. Wyjaśnienie w tej sprawie podaje Instrukcja Kongregacji do Rozprzestrzelenia Wiary z dnia 25 lipca 1920 roku ¹⁷, według której sieć quasi-dekanalna przyczyni się do lepszego wypełnienia posłannictwa Kościoła w świecie ¹⁸.

Jak widać z powyższego ustawodawstwa, czy to kodeksowego, czy posoborowego, głównym celem ustanowienia sieci dekanalnej jest to, aby przy pomocy instytucji dziekańskiej stworzyć na danym terytorium wewnątrz Kościoła partykularnego jakby żywą komórkę diecezjalnego prezbiterium, a przez to pomóc proboszczom i innym pracownikom duszpasterstwa tegoż terytorium

¹¹ Motu proprio Ecclesiae Sanctae, I, n. 19 § 1 (E. Szafranski, Posoborowe Prawodawstwo Kościelne (PPK) t. 1, z. 1, n. 79). Por. Instrukcja Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów (DPME) n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10901).

¹² DB n. 29.

¹³ DPME n. 184 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 894); Por. P. Winniger, Pastoralny charakter prawa kanonicznego, „Concilium” 6—10 (1969) 155.

¹⁴ Kan. 217.

¹⁵ DPME n. 184 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 894).

¹⁶ DPME n. 184 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 894); Por. E. Szafranski, Prawo kanoniczne..., dz. cyt., s. 398.

¹⁷ AAS 12/1920/332.

¹⁸ H. Jone, Commentarium in Codicem Iuris Canonici, t. 1, Paderborn 1950, s. 222.

wypełniać ich Chrystusowe posłannictwo. W jej ramach ma się dokonywać koordynacja również specyficznego apostołstwa zakonników, zakonnicy i świeckich, pracujących na tym samym terytorium lub w tym samym resorcie. W ten sposób działalność duszpasterska będzie właściwie rozwijana i kierowana¹⁹.

Stąd przy erygowaniu dekanatów biskup ma obowiązek wziąć pod uwagę te momenty, które by pomagały w tworzeniu wspólnoty dekanalnej, a przez to głównemu celowi, jakiemu mają służyć, a mianowicie duszpasterstwu. Spośród nich jako najważniejsze podaje prawodawca w Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów, a mianowicie:

— „obyczaje wiernych, charakter psychiczny i jednakowe warunki społeczne;

— te same lub podobne warunki geograficzne i historyczne;

— te same potrzeby ekonomiczne i administracyjne, jak również wspólne obyczaje i karność;

— żeby prezbiterzy między sobą i dziekanem mogli się często spotykać;

— długotrwałe tradycje”²⁰.

W świetle tego, co wyżej zostało powiedziane, nie ulega wątpliwości, że na biskupie ciąży obowiązek zamianowania dziekanów w poszczególnych dekanatach. Obowiązek ten wypływa z postanowienia kan. 446 § 1, obecnie potwierdzony i uściślony przez prawodawstwo posoborowe, które poświęcając tej sprawie więcej uwagi przypomina biskupowi, że wyboru dziekana ma dokonać z największą troskliwością. W wypadkach trudniejszych, jeżeli uzna to za stosowne, biskup winien zasięgnąć zdania Rady Kapłańskiej a nawet przeprowadzić głosowanie wśród kapłanów dekanatu²¹. A więc widać wyraźnie, że prawo posoborowe przypisuje wielką wagę do właściwego wyboru osoby na stanowisko dziekana, bowiem na dziekanie, zgodnie z ustawodawstwem soborowym, „cięży nie tylko obowiązek czuwania, lecz obowiązek prawdziwej apostołskiej troskliwości, ażeby rozwijało się życie lokalnego prezbiterium i potęgowała w ramach dekanatu wspólnie podejmowana działalność duszpasterska zgodnie z myślą i dokumentami Powszechnego Soboru Watykańskiego II”²².

W świetle wymagań, jakie stawia Sobór dziekanowi, widać jasno, że dziekanem musi być kapłan, co wyraźnie stwierdza zarówno kodeks²³, jak i ustawodawstwo posoborowe²⁴. Przy precyzowaniu jednak przymiotów, jakie winien posiadać kapłan jako kandydat na dziekana, wydaje się, że prawodawstwo posoborowe, aczkolwiek jest bardziej wymagające co do przymiotów kandydata, daje większe możliwości wyboru w zakresie osób. Kan. 446 stanowi, że biskup winien wybrać na dziekana kapłana, którego sam uzna za

¹⁹ DPME n. 185 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 896); Por. MPES I, n. 19 § 1 (PPK t. 1, z. 1, n. 79); J. Majka, Współdziałanie i odpowiedzialność w duszpasterstwie, „Homo Dei” 4 (1967) 233; H. Proesmans, Zakonnicy w pracy duszpasterskiej diecezjalnej i parafialnej, „Concilium” 1—10/1966/67/487—492.

²⁰ DPME n. 185 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 897); Por. E. Sztafrowski, Prawo kanoniczne..., dz. cyt., s. 398—399.

²¹ DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 902).

²² DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 901); Por. W. Miziołek, Osobowość dziekana na tle zadań, „Homo Dei” 29 (1960) 429—433.

²³ Kan. 445; 217; Por. I. Grabowski, dz. cyt., s. 240.

²⁴ MPES I, n. 19 (PPK t. 1, z. 1, n. 79); DPM n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 902); DB nn. 29—30.

godnego tego stanowiska, jednak pierwszeństwo mają tu proboszczowie. Nieco inaczej sprawę tę ustawia prawodawstwo posoborowe. Nie ma już w nim zastrzeżenia o pierwszeństwie proboszczów na to stanowisko, ale jest ogólnie powiedziane, że „dziekan winien być kapłanem pełniącym funkcje duszpasterskie”²⁵. Spośród innych kapłanów dziekani mają wyróżniać się nie urzędem, ale przede wszystkim „wiedzą i gorliwością apostołską”²⁶, dzięki którym posiadają „uznanie i autorytet wśród duchowieństwa i wiernych”²⁷. A więc dziekanem może być każdy kapłan pracujący w duszpasterstwie niezależnie od jego urzędu, stanu czy wieku. Nie jest wykluczone, że może biskup powołać na urząd dziekana również kapłana zakonnego pracującego w duszpasterstwie czy też kogoś spośród wikariuszy parafialnych, byleby byli odpowiednimi, „aby biskup mógł (im) powierzyć uprawnienie w odniesieniu do dekanatu” i zdolnymi „do potęgowania i kierowania wspólną działalnością duszpasterską na powierzonym sobie terytorium”²⁸.

Aby jednak dziekan mógł wytworzyć tę wspólnotę a następnie jej przewodniczyć i potęgować w niej wspólnotowe życie kościelne, winien sam w tej wspólnotcie partycypować. Mówi o tym wyraźnie ustawodawstwo posoborowe, polecając biskupowi zamianowanie dziekana w danym dekanacie spośród kapłanów tegoż dekanatu²⁹. Jest to rzeczą zrozumiałą, jeśli się weźmie pod uwagę cele i zadania, jakie stawia Sobór Watykański II instytucji dziekaństwa w organizowaniu wspólnotowego życia w terenie Kościoła partykularnego³⁰.

Kan. 446 § 2 KPK mówi wyraźnie o tym, że dziekan może być przez biskupa swobodnie usuwany³¹. Jednak nic nie wspomina się w kodeksie o czasowym względnie na stałe mianowaniu dziekana. Tę sprawę precyzuje wyraźnie motu proprio „Ecclesiae Sanctae”, a mianowicie: „archiprezbiterzy czyli dziekani niech będą ustanawiani na czas przewidziany prawem partykularnym; mogą być jednak usuwani dowolnie przez biskupa”³². Przez „prawo partykularne”, jak wyjaśnia Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów, należy rozumieć ustawodawstwo w tej materii wydane przez biskupa, synod diecezjalny, konferencję biskupów lub inne. W sprawie usunięcia dziekana z urzędu, jak widać z powyżej cytowanego przepisu dyrektorium, pozostaje w mocy § 2 kan. 446 KPK, według którego dziekan kanonicznie może być usunięty „ad nutum episcopi”; nie wymaga się przy tym „specialis causa canonica”³³.

Urząd dziekana nie musi być złączony na sposób stały ani z parafią w ogóle, ani tym bardziej z określoną parafią danego dekanatu. Motu proprio Ecclesiae Sanctae stwierdza wprost, że „urząd ten nie jest związany z okre-

²⁵ DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 902).

²⁶ MPES I, n. 19 § 1. (PPK t. 1, z. 1, n. 79).

²⁷ DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 903).

²⁸ DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, nn. 10 904—10 905).

²⁹ DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 903).

³⁰ Por. A. Małyśiak, Ksiądz dziekan pełni swe funkcje, „Homo Dei” 3 (1972) 196—204.

³¹ Por. H. Jone, Commentarium in Codicem Iuris Canonici, t. 1, Paderborn 1950, s. 347.

³² MPES I, n. 19 § 2 (PPK t. 1, z. 1, n. 79); Por. E. Sztafrowski, Współpracownicy biskupa..., dz. cyt., s. 91—92.

³³ H. Jone, dz. cyt., s. 347; por. kan. 192 § 3; por. DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 907).

ślona siedzibą parafii" ³⁴. Słowa te należy rozumieć w kontekście, który określa urząd dziekański jako „ponadparafialny”. Taką też rolę czynnika ponadparafialnego wyznacza dziekanowi ustawodawstwo posoborowe. Biorąc to pod uwagę, a nadto to, co wyżej powiedzieliśmy o przymiotach dziekana, wymaganych przez prawo, należy powiedzieć, że myślą Soboru jest „tworzenie specjalnych stanowisk dziekańskich bez wiązania ich ze stanowiskiem proboszczów” ³⁵.

II. DUSZPASTERSKIE PRAWA I OBOWIĄZKI

Z postanowienia prawa powszechnego dekanat nie jest beneficjum, lecz oficjum i to o dość szczerpłym zakresie działania. Dlatego też dziekan z prawa powszechnego nie ma jurysdykcji, lecz jedynie pewien zakres władzy administracyjnej ³⁶ pełniąc nadzór nad wykonywaniem prawa kościelnego w swoim okręgu ³⁷. Z prawa partykularnego, a mianowicie na podstawie ustaw synodalnych lub zlecenia biskupa, może posiadać nadto władzę jurysdykcyjną ³⁸. Również i ustawodawstwo posoborowe uznaje stanowisko dziekana za urząd kościelny ³⁹ z władzą zwyczajną, określoną częściowo przez prawo powszechne, a najczęściej poszerzoną o władzę delegowaną od biskupa. A więc podwójne jest źródło władzy dziekana: prawo powszechne i partykularne. Nadto może nim być delegacja biskupa, dana do poszczególnych spraw ⁴⁰.

W sprawie uprawnień dziekańskich kodeks suponuje, że zostaną one określone prawem partykularnym powierzając to synodom prowincjonalnym i diecezjalnym ⁴¹. I tak np. Synod Diecezjalny Płocki z 14 czerwca 1938 roku daje dziekanom stosunkowo duże uprawnienia w zakresie władzy zarówno jurysdykcyjnej, jak i administracyjnej ⁴².

Podobnie czyni to i ustawodawstwo posoborowe, z tym jednak, że określenie tych uprawnień powierza wprost biskupowi ⁴³. I tak mocą osobistej delegacji może biskup wyposażyć dziekana w szerszą władzę, np. mianować go audytorem dla przygotowania aktów sądowych w dekanacie, dać pełnomocnictwo do udzielania pozwoleń na alienację mienia kościelnego, gdy idzie o mniejszą kwotę i w granicach prawa itp.

Obok uprawnień przysługujących dziekanom z prawa partykularnego w

³⁴ MPES I, n. 19 § 1 (PPK t. 1, z. 1, n. 79); DPME n. 187 (PPK t. 1, z. 1, n. 10 906).

³⁵ E. Szafrowski, Współpracownicy biskupa..., dz. cyt., s. 91.

³⁶ Por. M. Żurowski, O władzy zwyczajnej i delegowanej, Warszawa 1971, s. 37; Tamże, Akty administracyjne i ich rola w organizmie Kościoła, „Prawo Kanoniczne” 19 (1976) nr 1—2, s. 49—73.

³⁷ Kan. 447; Por. I. Grabowski, dz. cyt., s. 241.

³⁸ Por. L. Bender, Potestas ordinaria et delegata, Tournai 1957, s. 1; F. Cappello, De sacramentis, t. 2, De Poenitentia, Taurinorum Augustae 1926, s. 291; W. Krawczyk, Zwyczajna władza proboszcza w sprawach małżeńskich, Warszawa 1971, maszynopis, s. 8.

³⁹ Por. E. Szafrowski, Prawo kanoniczne..., dz. cyt., s. 401.

⁴⁰ Por. I. Grabowski, dz. cyt., s. 241; Jone H., dz. cyt., s. 348.

⁴¹ Kan. 447 § 1; Por. E. Szafrowski, Współpracownicy biskupa..., dz. cyt., s. 92.

⁴² Por. Statuta XLI-mae Synodi Dioeceseanae Plocensis, Płock 1938, s. 15—16.

⁴³ Por. MPES I, n. 19 § 1 (PPK t. 1, z. 1, n. 79); E. Szafrowski, Prawo kanoniczne..., dz. cyt., s. 401.

zależności od potrzeb lokalnych, posiadają oni uprawnienia przewidziane prawem powszechnym. Pozostają tu w mocy uprawnienia przyznane dziekanom w kodeksie.

Tak więc prawem a jednocześnie obowiązkiem dziekana jest czuwać nad tym, aby duchowni jego dekanatu prowadzili życie zgodne z prawem kanonów, pełnili należycie swoje obowiązki, szczególnie co do prawa rezydencji, uczyli zasad wiary zarówno dzieci, jak i dorosłych oraz nieśli posługę chorym⁴⁴. „Oczywiście ten obowiązek winien dziekan pojąć obecnie w duchu soborowym, sam przede wszystkim czyniąc wszystko, aby spotęgować życie religijne wspólnoty dekanalnej”⁴⁵.

Nadto ma prawo i obowiązek czuwania nad tym, aby dekrety biskupa wydane w czasie biskupiej wizytacji kanonicznej były właściwie wykonywane⁴⁶ oraz czy zachowywane są przepisy i wskazania odnośnie materii Ofiary Eucharystycznej⁴⁷, czy są usilne starania o piękno i czystość kościołów oraz sprzętów liturgicznych, a nade wszystko przy przechowywaniu Najświętszego Sakramentu i odprawianiu Mszy św., czy liturgia sprawowana jest zgodnie z obowiązującymi przepisami. Winien czuwać, aby dobra kościelne były właściwie zarządzane, a związane z nimi obowiązki, przede wszystkim Msze św.⁴⁸, wypełniane oraz księgi parafialne prawidłowo prowadzone i przechowywane⁴⁹.

Aby jednak dziekan mógł czuwać nad wyżej wymienionymi wypadkami, winien w swym dekanacie przeprowadzać wizytacje parafii swego obwodu. Mówi o tym § 2 kan. 447, według którego ma wizytować w czasie przez biskupa określonym.

Na dziekanie ciąży także obowiązek niesienia pomocy ciężko choremu kapłanowi. Dziekan ma czuwać, aby nie zabrakło mu w razie potrzeby pomocy zarówno duchowej, jak i materialnej, a na wypadek śmierci stosownego pogrzebu. Nadto ma obowiązek zaradzić, aby podczas choroby czy po śmierci kapłana nie zaginęły lub nie zostały zabrane księgi kościelne, dokumenty, sprzęt liturgiczny oraz inne dobra należące do kościoła⁵⁰.

W swym urzędowaniu dziekan może posługiwać się własną pieczęcią dekanalną, a także przysługuje mu prawo pierwszeństwa przed proboszczami i innymi kapłanami jego dekanatu⁵¹. Jeśliby jednak dziekan był jednocześnie kanonikiem w kapitule kolegiackiej swego dekanatu, to według Komisji Interpretacyjnej do Kodeksu, z racji swego urzędu dziekańskiego nie cieszy się przywilejem pierwszeństwa między innymi kanonikami tejże kapituły⁵².

Nadto dziekan otrzymuje stałą władzę do rozgrzeszenia od rezerwatów biskupich oraz delegowania tej władzy poszczególnym kapłanom swego dekanatu na określone wypadki⁵³ w okolicznościach nie cierpiących zwłoki. Rów-

⁴⁴ Kan. 447 § 1, n. 1.

⁴⁵ E. Szafrowski, *Prawo kanoniczne...*, dz. cyt., s. 402.

⁴⁶ Kan. 447 § 1, s. 2.

⁴⁷ Kan. 447 § 1, n. 3.

⁴⁸ Por. W. Góralski, *Nowe przepisy w dziedzinie stypendiów mszalnych*, „Prawo Kanoniczne” 18 (1975) nr 3—4, s. 123—129.

⁴⁹ Kan. 447 § 1, n. 4.

⁵⁰ Kan. 447 § 3.

⁵¹ Kan. 450; Por. E. Szafrowski, *Współpracownicy biskupa...*, dz. cyt., s. 93.

⁵² Por. Odp. Kom. Int., 10.XI.1925, AAS 17/1925/582; H. Jone, dz. cyt., s. 349.

⁵³ Kan. 899 § 2.

niez w nagłym wypadku może udzielić zarządcom majątku kościelnego pozwolenia na wytoczenie procesu w imieniu kościelnej osoby moralnej⁵⁴.

Oprócz wspomnianych wyżej, w związku z uprawnieniami, kodeks wylicza jeszcze inne. Na pierwszym miejscu stawia obowiązek wzywania kapłanów swego dekanatu na konferencje dekanalne, o których mowa jest w kan. 131⁵⁵ oraz przewodniczenia na nich. Jeśliby jednak wypadło tak, że odbywałoby się jednocześnie wiele takich zebrań w obrębie dekanatu w różnych jego miejscach, dziekan ma obowiązek zatroszczyć się o ich należyte zorganizowanie i przebieg⁵⁶.

Abp dziekan mógł pełnić swoje obowiązki, musi mieszkać w obrębie dekanatu. Mówi o tym kan. 448 § 2. Gdyby jednak z nadzwyczajnych racji nie mógł pozostawać na terenie swego dekanatu, winien powiadomić o tym biskupa i zamieszkać w miejscu przez niego wyznaczonym. Obowiązkiem rezydencji dziekana może nadto wpływać z innej posługi duszpasterskiej, jaką pełni w dekanacie⁵⁷.

Przynajmniej raz na rok dziekan powinien zdać sprawę ze swego dekanatu ordynariuszowi miejscowemu, przedkładając mu nie tylko to, co było w ciągu roku dobrego i złego, ale również jakich środków użyto dla zaradzenia złu i co jeszcze należy uczynić, aby zło całkowicie zostało wyrugowane⁵⁸.

III. DZIEKAN PROMOTOREM I KOORDYNATOREM WSPÓLNOTOWEGO ŻYCIA DEKANATU

1. NIETYCZALNOŚĆ DUSZPASTERSTWA PARAFIALNEGO

Sobór, chociaż wprowadza nowe formy życia wspólnotowego,⁵⁹ to jednak parafię o charakterze terytorialnym uważa za podstawową jednostkę, w której ma się realizować wspólnotowe życie kościelne danego Kościoła partykularnego⁶⁰. Wspólnotowe jednak życie w parafii zakłada osobowy kontakt pasterza z wiernymi oraz między nimi samymi jako członkami tej wspólnoty. Bardzo interesujące są analizy socjologiczne dotyczące związku zachodzącego między poczuciem przynależności a rozmiarem parafii. Według badań dziesięcioletnia parafia miejska najczęściej nie jest grupą w socjologicznym znaczeniu tego słowa⁶¹. Brakuje jej tego rodzaju minimum interakcji i kontaktów międzyosobowych, które są konieczne, aby dawać poczucie realnie istniejącej wspólnoty. Jest ona najczęściej anonimowym kongregatem, gdzie kontakty osobiste pro-

⁵⁴ Kan. 1526.

⁵⁵ A. Petrani, O zadaniach i znaczeniu zebrań dekanalnych, „Ateneum Kapłańskie” 31 (1933) 375 nn; S. Wysocki, O kongregacjach dekanalnych w dawnej Polsce, Lwów 1906.

⁵⁶ Por. Kan. 448 § 1; T. Pawluk, Konferencje dekanalne w kanonicznym prawie powszechnym i warmińskim, „Studia Warmińskie” 3 (1966) 79—93.

⁵⁷ Kan. 448 § 2.

⁵⁸ Kan. 449.

⁵⁹ DA n. 9.

⁶⁰ DPME nn. 176—179 (PPK t. 6, z. 1, nn. 10 867—10 883).

⁶¹ J. Fichter, Social relations in the urban parish, Chicago 1954, s. 18; J. Clemens, Eine Grosstadtparrei nach dem Kriege, „Stimmen der Zeit” 143 (1949) 366—376.

boszcza z parafianami, jak również między parafianami, są praktycznie niemożliwe.

Niektórzy ze współczesnych socjologów⁶² i teologów⁶³, zajmujących się wspólnotowym charakterem życia parafii, próbują podać maksymalną jej wielkość. Np. Winneringer podaje górną granicę 5 tys. osób. Jego zdaniem pięcioletnia parafia, w której pracuje proboszcz i 2—3 księży w roli wikariuszy, może jeszcze stanowić żywą wspólnotę. Jeśli natomiast liczba parafian przekracza 5 tysięcy osób — kontakty osobiste między proboszczem a wiernymi, jak również między nimi samymi przestają być możliwe — parafia zaś traci charakter wspólnoty.

Tymczasem na skutek głębokich przemian stosunków społecznych naszych czasów, w wyniku procesów industrializacji i urbanizacji, powstały parafie — giganty. „Proces urbanizacji bynajmniej się nie zakończył, a duszpasterstwo w wielkich miastach jest nadal niedoorganizowane, bo liczba kapłanów w wielkich miastach jest stosunkowo zbyt mała, pokrycie niektórych terenów miejskich zasięgiem oddziaływania duszpasterskiego jest bardzo trudne a korzystanie w tym celu z pomocy świeckich jest dopiero w początkach... Są wielkie połaćki miast, w których obecność Kościoła jest problematyczna, prawie żadna... Procesowi urbanizacji w ścisłym tego słowa znaczeniu towarzyszy obecnie drugi proces...: urbanizacja wsi. Polega ona na pewnym upodobnieniu stylu życia, zajęć i mentalności ludzi wiejskich do ludzi żyjących w mieście”⁶⁴.

Na skutek tych dwóch procesów społecznych powstaje wielkie zróżnicowanie wiernych wewnątrz wspólnoty parafialnej pod względem ich stylu życia, sposobu myślenia i rodzaju pracy. To zróżnicowanie dokonuje się w tak szybkim tempie, że proboszcz nie zawsze jest w stanie rozumieć problemy swych parafian, z którymi oni na co dzień się stykają.

Te i inne zmiany społeczne sprawiły, że trzeba było zastanowić się nad dotychczasowym sposobem duszpasterzowania proboszcza. Tę niewystarczalność zamkniętego duszpasterstwa wewnątrzparafialnego dostrzegł również Sobór Watykański II i wychodząc naprzeciw potrzebom na tym odcinku wskazał na nowe, bardziej czasom dzisiejszym właściwe, formy duszpasterskie. W interesującym nas wypadku Sobór wskazał na potrzebę duszpasterstwa ponadparafialnego⁶⁵, w którym główną rolę ma odegrać dziekan i wspólnota dekanalna jako jednostka duszpasterska nadrzędna i przychodząca z pomocą w niedomoganiach parafii.

Dotychczasowa organizacja duszpasterstwa, zbliżona do liniowej⁶⁶, „w której proboszcz na swej parafii działał w pojedynkę i sam rozstrzygał wszystkie sprawy duszpasterskie”⁶⁷, dziś już jest nie do przyjęcia jako niewystarczająca. Sobór proponuje reorganizację duszpasterską zbliżoną do schematu organizacji sztabowej⁶⁸, w której główną zasadą jest „współdziałanie i odpowiedzialność

⁶² P. Winneringer, *Construire des églises: les dimensions des paroisses et les contradictions de l'apostolat dans les villes*, Paris 1957, s. 23—32.

⁶³ J. Comblina, *Theologie de la ville*, Paris 1968.

⁶⁴ J. Majka, *Współdziałanie i odpowiedzialność w duszpasterstwie*, „Homo Dei” 4 (1967) 235; Por. DPME n. 190 (PPK t. 6, z. 1, n. 10 913).

⁶⁵ DB nn. 29, 30; MPES I, n. 19 § 1 (PPK t. 1, z. 1, n. 79); DPME nn. 184, 185, 186, 187, 188 (PPK t. 6, z. 1. nn. 10 894—10 910).

⁶⁶ Por. J. Majka, art. cyt. s. 234.

⁶⁷ Tamże, s. 235.

⁶⁸ Tamże, s. 234.

w duszpasterstwie"⁶⁹, a główną osobą inicjującą i koordynującą ma być dziekan.

Dziekan swoje powinności duszpasterskie ma pełnić przede wszystkim przez: „uczestnictwo w diecezjalnych zebraniach dziekanów, prowadzenie konferencji dekanalnych, wizytacje, opiekę nad księżmi; a dekanat jego ma stanowić „dobrą stację przekaźnikową w głoszeniu Ewangelii”⁷⁰.

2. DZIEKAN ŁĄCZNIKIEM WSPÓLNOTY DEKANALNEJ Z BISKUPEM

Aby dekanat jako wspólnota nadrzędna nad wspólnotą parafialną i przychodząca jej z pomocą duszpasterską mógł wypełnić swoje zadanie, winien sam być dobrze zorganizowany. Jednym z głównych momentów tej organizacji jest stała łączność Kościoła partykularnego, w łonie którego żyje i rozwija się. Zarówno kodeks⁷¹, jak i ustawodawstwo posoborowe⁷² mówi o potrzebie łączności dziekana z biskupem. Porównując jednak przepis Instrukcji o pasterskim posługiwaniu biskupów, w której czytamy: „W oznaczonych terminach biskup zwołuje zebrania dziekanów, na których rozmawia z nimi na temat różnych szczegółowych spraw związanych z życiem diecezji; dowiadyuje się również od nich o stanie diecezji” z przepisem kan. 449 KPK, gdzie mówi się jedynie o sprawozdaniu poszczególnych dziekanów, wydaje się, że ustawodawstwo posoborowe i w tym wypadku jest bardziej duszpasterskie. A więc dziekan nie tylko ma zdać w sposób administracyjny sprawozdanie ze swego dekanatu, ale ma być wezwany na zebranie, czyli nie wyklucza się, ale wprost zakłada się jego pozytywny wkład na tym zebraniu.

Obowiązek uczestnictwa dziekana na „zebraniach dziekanów” wypływa z obowiązku kierowania i przewodniczenia kapłanom kondekanalnym. Pragnąc skutecznie przekazać kapłanom kondekanalnym omówione materiały, winien w tych zebraniach uczestniczyć regularnie i uważnie. W razie niemożności wzięcia udziału osobiście, zawiadamia o tym wicedziekana⁷³ lub innego kapłana z dekanatu, polecając, by uczestniczył w jego imieniu, a następnie zdał z tego zebrania szczegółową relację.

Na „zebraniu dziekanów” biskup sam osobiście lub przez swoich referentów i specjalistów poszczególnych referatów, komisji diecezjalnych⁷⁴ czy Rady Duszpasterskiej⁷⁵ przekazuje dziekanom jako pracownikom terenowych wspólnot wszystkie uchwały, sugestie i spostrzeżenia z konferencji Episkopatu.

Jednak „dziekan... nie tylko słucha sprawozdań i instrukcji biskupów i referentów. Byłoby to za mało. Bierze również żywy udział w dyskusji... Ponieważ reprezentuje teren, jest duszpasterzem praktykiem, dlatego śmiało wnosi swe cenne spostrzeżenia korygując zbyt teoretyczne niekiedy ujęcia referatów. Przez niego przemawia doświadczenie, stanowiące istotny i konieczny element wszelkiego planowania duszpasterskiego i skutecznej realizacji zamierzeń”⁷⁶.

⁶⁹ Tamże, s. 231—238.

⁷⁰ A. Małysiak, Ksiądz dziekan pełni swe funkcje, „Homo Dei” 3 (1972) 197.

⁷¹ Kan. 449.

⁷² DPME n. 188 (PPK t. 6, z. 1, n. 10909).

⁷³ Por. Statuta XLI-mae Synodi Dioecesanae Plocensis, n. 45, Plociae 1938, s. 12.

⁷⁴ Por. E. Szafrowski, Prawo kanoniczne..., dz. cyt., s. 375.

⁷⁵ Por. MPES I, n. 16 §§ 1—5 (PPK t. 1, z. 1, n. 76); W. Wójcik, Rada Duszpasterska, „Ateneum Kapłańskie” 73 (1969) 229—312; J. Beyer, De consilio pastoralis adnotationes, „Periodica de re morali canonica liturgica” 61 (1972) 31—47.

⁷⁶ A. Małysiak, art. cyt., s. 198.

3. DZIEKAN A KONFERENCJE DEKANALNE

Inną ważną funkcją, poprzez którą dziekan pełni swe duszpasterskie zadania, jest przewodniczenie konferencjom dekanalnym. Sprawę konferencji dekanalnych kodeks omawia w dwóch kanonach: zasadniczo w kan. 131 i okolicznościowo w kan. 448.

Do uczestnictwa w konferencjach dekanalnych zobowiązani są wszyscy kapłani pracujący w duszpasterstwie danego dekanatu, zarówno kapłani diecezjalni, jak i zakonni, chociaż byliby wyjęci⁷⁷. Głębszym uzasadnieniem teologicznym tego przepisu jest jedność prezbiterialna danej wspólnoty dekanalnej, której formalnym czynnikiem jednoczącym, obok jednego kapłaństwa, w którym uczestniczą, jest miłość pasterska i wspólna troska pasterska na danym terenie⁷⁸.

Jest rzeczą oczywistą, że konferencje dekanalne, aby mogły odnieść swój zamierzony skutek, muszą być dobrze przygotowane i fachowo prowadzone. Stąd też kierownictwo dekanatów winno być we właściwych rękach. Dlatego prawodawstwo, szczególnie posoborowe, jak to wyżej już było zaznaczone, domaga się, aby dziekan był kapłanem, o którym można by było powiedzieć za Instrukcją o pasterskim posługiwaniu biskupów, że jest „odpowiednim, aby biskup mógł mu powierzyć uprawnienia w odniesieniu do dekanatu... i zdolnym do potęgowania i kierowania wspólną działalnością duszpasterską”⁷⁹.

Dziekan więc winien być wzorem dla kondekanalnych kapłanów na odinku umiejętności duszpasterskich, lubiany przez zespół, komunikatywny, posiadający autorytet. Nadto ważnym przymiotem osobowości dziekana będzie tu stanowiło fachowe prowadzenie zebrań, sztuka kierowania i przewodniczenia, talent organizatorski i umiejętność dialogu⁸⁰.

Kan. 131 w § 1 KPP stanowi, że konferencje dekanalne winny odbywać się przynajmniej kilka razy do roku w czasie wyznaczonym przez ordynariusza miejsca. Dlatego też ustawodawstwo partykularne, np. Synod Diecezjalny Płocki, uściślając ten przepis, najczęściej wyznacza cztery konferencje w ciągu roku⁸¹. Nadto biskupi mogą wyznaczyć specjalne konferencje dekanalne⁸² o charakterze naukowym czy ascetycznym czy też ze specjalnych jednorazowych okazji.

Powstaje pytanie, co winno być przedmiotem obrad na tych konferencjach. Kodeks Prawa Kanonicznego na ten temat mówi bardzo ogólnie, a mianowicie: „de re morali et liturgica”⁸³, a więc całokształt życia kościelnego moralno-liturgicznego. Bardziej szczegółowo określają przedmiot konferencji dekanalnych

⁷⁷ Kan. 131 § 3; Por. H. Hrekorowicz, O konferencjach dekanalnych, „Homo Dei” 3 (1960) 429.

⁷⁸ Por. DK n. 14; S. Bareła, Vita communis, „Concilium” 1—5 (1969) 200.

⁷⁹ DPME n. 187 (PPK t. 6, z. 1, nn. 10904—10905); Por. J. Rybczyk, Pozycja dziekana w świetle przepisów kodeksu prawa kanonicznego i prawodawstwa kościelnego po II Soborze Watykańskim, „Kronika Diecezji Przemyskiej” 57 (1971) 31—32; W. Miziołek, art. cyt., s. 430.

⁸⁰ A. Małyśiak, art. cyt., s. 198.

⁸¹ Por. Statuta XLI-mae Synodi Dioeceseanae Plocensis, n. 47, § 17 oraz Appendix VIII. § 1, Plociae 1938, s. 14 i 95.

⁸² Kan. 131 § 1, por. J. Modzelewski, Dekanalne dni skupienia dla kapłanów, „Homo Dei” 3 (1964) 139—142.

⁸³ Kan. 131 § 1.

ustawodawstwa partykularne. Np. Synod Diecezjalny Płocki z 1938 r. stanowi, że konferencje dekanalne winny się składać z dwóch części: „ascetycznej” i „pastoralnej”⁸⁴. Na część ascetyczną, która winna mieć miejsce w kościele, składają się następujące punkty, a mianowicie: wystawienie Najświętszego Sakramentu, konferencja ascetyczna, adoracja zakończona błogosławieństwem Najświętszego Sakramentu. Przewidziana jest również spowiedź kapłanów⁸⁵. Natomiast na część pastoralną, poświęconą omówieniu zagadnień teologicznych i duszpasterskich, winny się złożyć następujące punkty, a mianowicie: ostatnie rozporządzenia władzy diecezjalnej, referat, dyskusja nad referatem oraz omówienie aktualnych zagadnień⁸⁶.

A więc widzimy, że ustawodawstwo partykularne jest bardziej szczegółowe w porównaniu z przepisami kodeksu, co jest zupełnie zrozumiałe. Mimo jednak tej szczegółowości należy sądzić, że również i ustawodawstwo partykularne, podobnie jak i kodeks, nie chce podawać szczegółowo programu obrad konferencji dekanalnych. Dlatego też od inwencji dziekana a także od zaistniałych okoliczności będą zależały ewentualne modyfikacje poszczególnych konferencji, uzależnione od uwarunkowań duszpasterskich danego dekanatu⁷⁸.

4. WIZYTACJE DZIEKAŃSKIE

W sprawie wizytacji dziekańskich Kodeks Prawa Kanonicznego mówi bardzo ogólnie, a mianowicie: aby dziekan mógł wypełnić swoje obowiązki przewidziane w kan. 447 §2, powinien wizytować parafie swego obwodu w czasie określonym przez biskupa⁸⁸. Ustawodawstwo partykularne poprzez statuty i instrukcje precyzuje ten przepis bardziej szczegółowo. I tak Synod Diecezjalny Płocki z roku 1938 stanowi, że obowiązkiem dziekana jest wizytować parafie raz na rok. Wyjątkiem są tu jedynie te parafie, które w danym roku miały już wizytacje biskupie⁸⁹.

Wizytacje dziekańskie różnią się zasadniczo od wizytacji biskupich. Kodeks nakazuje, by biskup wizytował parafie przynajmniej co 5 lat, dziekan natomiast wizytuje na ogół częściej. W czasie wizytacji biskup ma obowiązek wizytować całokształt życia kościelnego w danej parafii, spotyka się ze wszystkimi grupami wiernych. Dziekan natomiast zasadniczo wizytuje tylko księży danej parafii i ich pracę oraz te aspekty życia parafialnego, które są przewidziane ustawodawstwem partykularnym⁹⁰.

Wydaje się, że z przepisu kan. 447 § 2 nie wynika, aby dziekan miał obowiązek powiadomienia proboszcza parafii o zamiarze przeprowadzenia w niej wizytacji⁹¹. Jednak wypada, aby dziekan powiadomił proboszczów o terminie wizytacji z racji porządkowych i duszpasterskich. Ustawodawstwa partykular-

⁸⁴ Statuta XLI-mae Synodi Dioeceseanae Plocensis, Appendix VIII, Instrukcja o konferencji dekanalnej, n. 3, Plociae 1938, s. 95.

⁸⁵ Statuta XLI-mae Synodi Dioeceseanae Plocensis, n. 4, Plociae 1938, s. 95.

⁸⁶ Statuta XLI-mae Synodi Dioeceseanae Plocensis, n. 5, Plociae 1938, s. 95.

⁸⁷ Por. J. Rybczyk, art. cyt., s. 31; W. Miziołek, art. cyt., s. 429 nn; T. Pawluk, art. cyt., s. 79—93.

⁸⁸ Kan. 447 § 2; por. E. Sztafrowski, Prawo kanoniczne..., dz. cyt., s. 402.

⁸⁹ Por. kan. 343 § 1.

⁹⁰ A. Małysiak, art. cyt., s. 200.

⁹¹ H. Jone, dz. cyt., s. 348.

ne niekiedy wprost polecają, aby dziekan tej formalności dopełnił⁹². Dysponując większą ilością czasu niż biskup a jednocześnie zajmując się wyższym zakresem przedmiotu wizytowania, może z księżmi podczas wizytacji poruszyć bardziej szczegółowo i wszechstronnie posługę kapłanów zarówno od strony ich życia osobistego czy to intelektualnego czy ascetycznego, jak i od strony duszpasterskiej nadając rozmowie charakter bardziej braterski w duchu współodpowiedzialności dekanalnej za życie poszczególnego kapłana i poszczególnych wspólnot parafialnych⁹³.

„Rzecz oczywista, że wizytujący dziekan musi być wymagający”⁹⁴, w pozytywnym tego słowa znaczeniu. Wynika to z obowiązków wypływających z jego stanowiska i prawa, jakie mu nadaje ustawodawstwo kościelne. Jego wizytacja nie może więc ograniczać się tylko do formalnego podpisania ksiąg i sporządzenia protokołu powizytacyjnego. Chcieć i umieć wymagać — to wielki przymiot przełożonego, o czym winien pamiętać dziekan w czasie pełnienia funkcji wizytatora. „Warto też dodać, że dziekan nie będąc skrepowany programem wizytacyjnym w tej mierze co biskup, może wiele kwestii duszpasterskich i gospodarczych dokładnie przeanalizować. Stanowią też one istotny i właściwy cel jego wizytacji”⁹⁵.

Wydaje się w świetle całokształtu ustawodawstwa zarówno kodeksowego, jak i posoborowego, a także w świetle dokumentów soborowych, że dziekan winien wizytować nie tylko kościół parafialny, ale również wszystkie kaplice publiczne i półpubliczne nie wyjęte, gromadzące wokół siebie choćby nawet niewielkie wspólnoty wewnątrzparafialne⁹⁶.

5. DZIEKAN OPIEKUNEM I DORADCĄ SWYCH KSIĘŻY

Dziekan jako wzór i pierwszy duszpasterz swego okręgu winien być prawdziwym przyjacielem i powiernikiem zleconych jego opiece kapłanów dekanalnych. Dlatego na każdym kroku ma się starać nieść im pomoc duchową, a w razie potrzeby i materialną⁹⁷. A ponieważ życie wewnętrzne stanowi zawsze fundament pracy duszpasterskiej, dlatego dziekan usilnie zabiega, by kondekanalni mieli swego ojca duchownego, do którego w każdej chwili mogliby udać się z całym zaufaniem. Dobry ojciec duchowny w dekanacie będzie promotorem nie tylko wewnętrznego życia duchowego poszczególnych kapłanów⁹⁸, ale przez nich pośrednio będzie oddziaływał na całość życia religijnego wspólnoty dekanalnej zarówno księży, jak i ludzi świeckich.

Współpraca duszpasterska księży danego dekanatu nieraz bierze swój początek w ich życiu bratersko-towarzyskim. Dziekan więc winien czuwać, aby wśród księży mogła wytworzyć się dobra atmosfera i, na ile to możliwe, prowadzić wspólnotowe życie, przynajmniej przez częste kontakty nie tylko urzędo-

⁹² Statuta XLI-mae Synodi Dioecesanae Plocensis, Instrukcja o wizytacji dziekańskiej, Plociae 1938, s. 98.

⁹³ Por. S. Maśliński, O solidarności kondekanalnej, „Homo Dei” 1 (1961) 4—9; J. Majka, art. cyt., s. 231—238.

⁹⁴ A. Małysiak, art. cyt., s. 200

⁹⁵ Tamże, s. 200.

⁹⁶ Por. J. Prümer, Manuale iuris ecclesiastici, Herder Friburgi Brisgoviae 1920, s. 150; H. Jone, dz. cyt., t. 1, s. 348.

⁹⁷ Kan. 447 § 3.

⁹⁸ DK n. 8; Por. J. Modzelewski, art. cyt., s. 139—142.

we, wynikające z potrzeb duszpasterskich, ale również i towarzyskie, i przyjaźnielskie, wynikające z przyjaźni ogólnoludzkiej⁹⁹. Na przykład udane spotkania imiennowe łączy i pogłębia koleżeństwo i przyjaźń, daje okazję do dyskusji, również i duszpasterskich. Wzorem mogą tu być grupy księży gromadzących się regularnie co dwa tygodnie w niektórych okręgach niemieckich¹⁰⁰.

Specjalną jednak opieką dziekan winien otoczyć kapłanów starszych i chorych. Ma obowiązek czuwać, aby nie byli pozbawieni pociechy duchowej i koniecznych środków materialnych. Nadto ma obowiązek czuwania, aby podczas choroby i po śmierci kapłana nie zaginęły lub nie zostały zabrane księgi, dokumenty, sprzęt liturgiczny oraz inne rzeczy należące do kościoła. Natomiast na wypadek śmierci dziekan ma obowiązek zorganizować kapłanowi stosowny pogrzeb i czuwać nad jego przebiegiem¹⁰¹.

6. DZIEKAN ORGANIZATOREM WSPÓLOTOWEGO ŻYCIA KAPŁANÓW

Sobór Watykański II mówi nie tylko o ogólnych założeniach wspólnot kapłańskich, lecz także wskazuje na potrzebę ich urzeczywistnienia lub dążenia do ich ciągłego doskonalenia „przynajmniej przez częste i okresowe spotkania”¹⁰². „Osobiste, szczególnie duchowe potrzeby kapłana wymagają pomocy i wspólnoty innych kapłanów. Wymaga jej także konieczność harmonijnej i celowej pracy duszpasterskiej. Ogólnokrajowe programy duszpasterskie podejmowane przez Konferencje Episkopatu wymagają wspólnotowego zaangażowania kapłanów”¹⁰³. Właściwe osiągnięcie tych celów czy to dobra osobistego duchowego kapłanów czy też dobra duszpasterskiego wewnątrzdekanalnego domaga się w konsekwencji stosunkowo częstych kontaktów w postaci zjazdów i konferencji dekanalnych, na których mają być przybliżone programy wypracowane centralnie i opracowane pod kątem ich realizacji, zwłaszcza wtedy, gdy istnieje potrzeba uwzględnienia specyficznych warunków i potrzeb duszpasterstwa w danym dekanacie¹⁰⁴.

Płaszczyzną spotkań kapłanów danego dekanatu jest nie tylko, jak to wyżej zaznaczyliśmy, osobiste dobro duchowe poszczególnych kapłanów czy też dobro duszpasterstwa. Kształtujące się w naszych czasach nowe formy duszpasterstwa stanowo-zawodowego i specjalistycznego stwarzają nowe płaszczyzny kontaktów kapłanów, zajmujących się w dekanacie duszpasterstwem specjalistycznym. „Wzajemne usługi wyspecjalizowanych w pewnych dziedzinach pracy duszpasterskiej kapłanów — w zakresie dekanalnym... — dają sposobność do twórczych kontaktów. Kontakty te przyczyniają się do ożywienia gorliwości i pogłębienia miłości duszpasterskiej. Praktycznym ich wyrazem są dni skupienia dla poszczególnych stanów czy grup, odbywające się pod przewodnictwem kapłanów z danego terenu czy dekanatu”¹⁰⁵.

Spotkania kapłanów zajmujących się duszpasterstwem specjalnym, tak jak katechetów, kapelanów szpitali, prefektów, czy też kapłanów gromadzących wokół siebie wspólnoty wewnątrzparafialne, jak rektorów kościołów filialnych

⁹⁹ S. Bareła, art. cyt., s. 197—203.

¹⁰⁰ A. Małysiak, art. cyt., s. 203.

¹⁰¹ Por. kan. 447 § 3.

¹⁰² DK n. 8.

¹⁰³ S. Bareła, art. cyt., s. 200.

¹⁰⁴ Tamże, s. 200.

¹⁰⁵ Tamże, s. 201.

czy zakonnych, kapelanów kaplic itp., przyczyniają się do pogłębienia wspólnoty międzyparafialnej kapłanów w danym dekanacie, a jednocześnie jako specjaliści na danym odcinku życia kościelnego dają oni duży wkład duszpasterski dla całego dekanatu.

W tworzeniu jednak wspólnotowego życia kapłanów wewnątrzdekanalnego ma odegrać zasadniczą rolę dziekan. Jemu przede wszystkim ustawodawstwo posoborowe zleca, aby był czynnikiem organizującym i jednoczącym prezbiterium dekanalne, które ma być fundamentem do tworzenia wspólnotowego życia Kościoła dekanalnego.

ZAKOŃCZENIE

Sobór Watykański II, jak widać to ze wszystkich jego dokumentów, miał charakter na wskroś duszpasterski. Wyeksponował idee dobra dusz, podkreślając w swych uchwałach ciągle żywą w historii Kościoła zasadę — *salus animarum suprema lex*. Pod tym kątem przeprowadza również reformę instytucji urzędu i stanowiska dziekana w Kościele partykularnym zlecając mu organizowanie duszpasterstwa we wspólnotcie dekanalnej.

Jak widać z całości naszych powyższych rozważań, dziekan jest główną osobą spośród prezbiterium dekanalnego, odpowiedzialnym za całokształt życia wspólnotowego Kościoła dekanalnego. Według ustawodawstwa okresu posoborowego ma być on duszą wszelkich poczynań duszpasterskich w dekanacie.